A TUDOMÁNY ÉS A TECHNIKA VILÁGÁBÓL

Bölény, sakál és teve a veszprémi állatkertben

A VESZPRÉMI *Kittenberger Kálmán Növény- és Vadaspark, vagyis hétköznapi nyelven: az állatkert, ez évben lesz hároméves. A múlt két és fél év alatt közel százezren látogatták meg. A látogatók között szép számmal voltak külföldiek is, különösképpen osztrákok és csehszlovák zoológusok, akik a Kárpát faunára voltak kíváncsiak, ugyanis hírül vették, hogy a veszprémi állatkert a Kárpát-medence élővilágát (hüllők, madarak, emlősök) igyekszik összegyűjteni és bemutatni.*

Az állatkert vezetősége a lehetőség határain belül mindent elkövet, hogy ez az állomány szaporodjon. A közelmúltban jutott tudomásomra, hogy nemsokára új lakók érkeznek a parkba. Fiatal európai bölény (Bison bonesus) és sakál (Canis aureus), valamint az, hogy a fővárosi állatkert — mely állandó, komoly értékű patronálást biztosít a veszprémnek — szívesen ajándékozna egy tevét is. Ez a hír nemcsak hozzám ért el, hanem már eljutott nagyon sok állatkertet szerető emberhez is, és már most megindult a vita, hogy lehet-e a veszprémi állatkertben európai bölény, sakál, esetleg teve? Élnek-e egyáltalán a Kárpát-medence területén akár vadon, akár háziállatként?

AZ EURÓPAI BÖLÉNY *szép számmal élt a Kárpát-medence erdőségeiben. A honfoglalás idején nagy bölénycsordák járták az akkor még összefüggő hatalmas erdőket. De az erdők kulturálódása, az állatok nagymérvű vadászata igen megcsappantotta a számukat és így kénytelenek voltak nyugalmasabb helyre vándorolni. Erdély rengetegeiben Zsigmond király uralkodása idején még vadászták, azóta viszont a Kárpát-medence területéről teljesen kihalt. Megcsappant a számuk más ország területén is és csak a természetkutatók közbevatkozása mentette meg a teljes kipusztulástól. A még bölény lakta helyeket rezervátumokká nyilvánították, így például Lengyelországban és a Szovjetunióban a Bjeilowicei-Bjelovezsi erdőt. A II. világháború még ezt az állományt is igen tizedelte, sőt a híres lengyel bölényparkról az a hír járta, hogy lakói teljesen kipusztultak. Azóta kiderült, hogy maradt még belőlük a vadvédelmi területen, sőt a népi Lengyelország gondos vadgazdálkodásának köszönhető, hogy szépen szaporodik, de így is a szovjet és a lengyel rezervátumok állományának létszáma nem igen haladja túl a százat. A bölény igen ritka és értékes állat. Például a veszprémi parkba érkező fiatal példánynak az ára túlhaladja a 30 ezer forintot. A bölény előfordulása és szaporodása a Kárpát-medence területén igazolt volt, így nem vitatható a veszprémi parkban való tartása, sőt minden állatkert barát örülni is fog neki.*

A SAKÁL *rossz hírű, panaszos, siralmas vonítása, üvöltése sokszor felveri az előfordulási helyén a falvak, települések lakóinak álmát. A falkákba verődött vakmerő, tolakodó sakálok sokszor betörnek a falvakba, gyilkolnak, fosztogatnak, sőt a feljegyzések szerint pusztítják az ültetvényeket is és gyakran követik a nagy ragadozókat, hogy az általuk elejtett és el nem fogyasztott zsákmány maradékian lakmározzanak. A közönséges sakál őshazája Ázsia. E területről terjedt át Elő-Ázsián keresztül Afrika és Európa felé és a Balkánon több helyen még ma is él. A Kárpát-medencében is többször előfordult, különösen a Balkánról való elcsavargása esetén a déli részek nádasaiban, rekettyéseiben. Az egyik változata az aranysakál, szintén több ízben előfordult, melynek minden feltevés szerint az utolsó példányát is kilőtték a Fertő-tó partján.*

Mivel a Kárpát-medence területén az ősember élt és vadászott is, így minden feltevés szerint, ahogy Wiesinger Márton is írta egyik könyvében, a vadászatain kísérhette a sakál ős a kőkorszakban vadászó ősembert is, abban a reményben, hogy jut neki is maradék a zsákmányból. Az ősember felismerte, hogy a vadászataiban segítőtársat nevelhet belőle és kitartó munkával, szelidítéssel létrehozta a sakálból az első háziállatot — a kutyát. Mindezt összegezve, annak ellenére, hogy a Kárpát-medence területén ma már sakál nem található, esetleg el-elvétve, de annak lakója volt, így szerintem a veszprémi állatkertben is lehet sakál. Jó lenne a kifutóján levő magyarázó táblára felírni, hogy hazánkban legelterjedtebb változata az aranysakál volt.

A TEVÉRŐL *szólva, megállapíthatjuk, hogy az igénytelen, éhséget, szomjúságot és hideget is jól bíró tevét a törökök magukkal hozták hazánkba. Ezt több feljegyzés és krónika is bizonyítja. Ahogy a honfoglalást követő években sem tesznek továbbá róla említést, úgy a törökök kiűzése utáni időkben sem említik már. Tehát véleményem szerint a teve nem őshonos, hanem csak időközi és behozott lakója volt a Kárpát-medencének és nem is élt nagy példányszámban, így a veszprémi állatkertben való tartása nem szükséges.*

Kasza László

Elavultak az eddig használatos szövőszékek?

Ausztriában minden évben megrendezik a textil-szakma kiállítását. Az idén a Dornbirnben megrendezett vásáron 934 kiállító vett részt, és a vásárnak 772 000 látogatója volt. A vásár áttogó képet adott a textilipar jelenlegi helyzetéről.

A dornbirni vásár szenzációja egy újfajta kelet-német szövőszék volt, amely tizenkétszer többet termel a normális szövőszékeknél. Az új gép az eddigiekkel ellentétben úgy dolgozik, hogy a szövet hosszanti és keresztszálai nem egymás mellett, hanem egymáson feküsznek és azokat egy különleges varrógépfej speciális öltéssel fogja össze. Az így keletkezett három szálból álló szövet lehetővé teszi a színek különleges összhatását és tartósságban is messze meghaladja a legkorszerűbb szövőgépek teljesítményét. Az újfajta szövőszék legjelentősebb újítása, hogy nincs rajta vetélő, miáltal jóformán zajtalanul működik, és jóval kevesebb üzemi balesetet okoz. A termelés is összehasonlíthatatlanul nagyobb, mert a varrógépfejek percenként 1300 öltéssel fogják össze a szálakat és az új géppel óránként 156 méter szövet állítható elő.

Egységes vízrendszer

A több mint 360 kilométer hosszú Volga—Balti-csatorna építésével kialakul a Szovjetunió európai részének egységes vízi közlekedési rendszere. Leningrádnak közvetlen vízi összeköttetése lesz a legnagyobb urali, szibériai és Volga-melléki ipravidékekkel.

Az új vízi útvonalon mindenütt korszerű távirányító rendszereket alkalmaznak. Így például a zsilipeken műszakonként csupán két ember teljesít szolgálatot, a vízierőműveket és a szivattyútelepeket pedig teljesen automatizálják.

Érdekes megemlíteni, hogy a Szovjetunió hajózható belső vízi útvonalainak hossza csaknem háromszorosan meghaladja az Egyesült Államok belső vízi útvonalainak hosszúságát.

Üvegszálak kőzetekből

Örmény vegyészeknek sikerült bizonyos kőzetfajtákból (habkő, tufakő, kvarcit) üvegszálakat előállítani. Az úgynevezett jerevanitból fehér és színes üvegszálakat gyártanak. Az új eljárás nem igényel semmilyen költséges anyagot. A keletkezett termékek az építőiparban, elektrotechnikában és az autóiparban használhatók.

Moszkvában új képtár tervezési munkálatai folynak. A Moszkva folyó partján, a Gorkij park közelében elhelyezendő épület hatszor akkora lesz, mint a Tretyakov képtár. Két szinten 150 kiállítási termet terveznek, a harmadik szinten pedig képraktárak, műhelyek, fotólaboratóriumok és könyvtár nyer elhelyezést.

A távolkelet egyik legszebb városává építik ki Vladivosztokot. 1965-ig 40 000 új lakást építenek. Ez a város jelenlegi lakásalapjának 100 százalékával egyenlő.

Az építőipar hírei innen — onnan

NDK

Új építőanyag felhasználását kísérletezték ki az NDK-ban. A habüveg válaszfalpanel és külső borítófal céljaira kiválóan alkalmas. Tartófalnak nem felel meg. Vakolásnál nincs szükség a felület durvítására, mert a habüveg jó vakolattartó. Mivel nem nedvszívó, víztaszítóréteg felhordására sincs szükség. Az új építőanyag tűzálló is.

A Hermsdorfi Kerámiai Gyárban új futószalagot állítottak be kerámia kondenzátorok gyártására. A teljesen automatizált futószalag 11 munkafolyamatot végez el és nagyban csökkenti a munkaerő szükségletet.

*

TÖRÖKORSZÁG

A Boszporuszt a tervek szerint függőhíddal kívánják áthidalni. A híd tervezését 5 éves tervtanulmány előzte meg. A kivitelezést nemsokára megkezdik. A híd hossza 1358 méter, építési költsége 60 millió dollár.

*

EGYESÜLT ARAB KÖZTÁRSASÁG

Néhány adat a készülő asszuáni duzzasztógátról és erőműről: a gát magassága a folyóágy felett 110 méter. Alapszélessége 1200 méter. Űrtartalom 42 millió köbméter. Az erőműnek 16 turbinája lesz, egyenként 120 000 LE teljesítménnyel. Az építési időt 10 évre irányozták elő. A teljes építési költség 240 millió egyiptomi font lesz.

*

CSEHSZLOVÁKIA

1965-ig a csehszlovákiai cementgyárakat széntüzelésről olajtüzelésre állítják át. Ennek következtében évente több, mint egymillió tonna szénport takarítanak meg a népgazdaság többi ága számára.

A Szlovák Tudományos Akadémia inmézményei eredményes kutatásokat folytattak magnetit és limonit, valamint barit és pyrrhitin adalékokkal készült betonokkal. Ezek az u. n. magtechnikai betonok a radioaktív sugarak elleni védelmet szolgálják, mint árnyékoló szerkezetek.

*

Kína

Kínában jelenleg 18 cementgyár építése folyik. Kettőnek ezek közül az évi kapacitása egymillió tonna felett lesz. A gyárak gépi felszerelése a legkorszerűbb. Kínában 1958. óta nagyarányú akció folyik a nagyvárosok felbontására és szputnyik városok létesítésére. Elsősorban Sanghaj körül létesítenek ilyen városokat. Ide telepítik át a városközpont iparának egy részét is. A szputnyik város ipartelepei a központtól 5—10 kilométer távolságra vannak, s a lakótelepektől zöld sáv választja el őket.

*

NORVÉGIA

Slemmestatban 1957. óta van üzemben egy 7000 köbméter befogadóképességű feszített betonból készült nyersolaj-tároló tartály. A tartályon felületi repedés, vagy más károsodás nem észlelhető, ami azt bizonyítja, hogy a feszített beton ilyen célra is alkalmas.

*

ROMÁNIA

A román építőiparban egyre szélesebbkörű a műanyagfelhasználás. A Borzesti Vegyipari Kombinát mellett épített lakóházakban kísérletképpen műanyagokat alkalmaznak belső és külső festes helyett. Maliucban, a Duna deltájában a festést pótló műanyaghoz nedvességtaszító anyagokat kevernek. Ploesti város központjában egy új lakóépülettömbben a válaszfalakat műanyagból készítették és a tapétázás is PVC-ből készül.

*

NSZK

Németországban is kezdik bevezetni a Svédországban már régebben használatos, úgynevezett „Albeton" építésmódot. Ennek lényege abban áll, hogy a falak a helyszínen öntve készülnek, oly kivitelben, hogy vakolást nem igényelnek, hanem minimális utókezeléssel azonnal festhetők.

Egy hamburgi mérnök olyan új autópálya szerkezetet kísérletezett ki, amely szerinte 100 000 forinttal csökkenti 1 kilométer útszakasz elkészítési költségét. Az út két szélére, valamint középre, az elválasztó sáv vonalába fecskefarok alakú betongerendákat készít és ezekre feketi a 30 cm vastag, 50 cm széles és 3 méter hosszú műanyagbeton lemezeket. A lemezek alatt 50 cm-es hézag van. Teherbírásuk a feltaláló adatai alapján 80 tonna.

*

LENGYELORSZÁG

A bydogszczi gyárban két nagy és korszerű cementgyári forgókemencét gyártottak. A kemencék hossza 150 méter, teljesítményük napi 5—6000 tonna. Egyik belföldi használatra készült, a másikat Kína kapja.

*

USA

Amerikai mérnökök olyan nukleáris talajvizsgáló műszert szerkesztettek, amelynek segítségével a talajok tömörsége és nedvességtartalma a helyszínen mintavétel, feltárás nélkül rövid idő alatt meghatározható. A mérési művelet rendkívül egyszerű, a műszert csak a talajfelületre kell helyezni, leolvasni a mutató állását és a kapott számértéket összehasonlítani egy diagramm értékeivel. A műszer a tömörségről 10 cm, a nedvességtartalomról 20 cm mélységig ad megbízható eredményt.

Missouri állam egyik városában épül a világ legmagasabb építménye, egy 583,25 méter magas televíziós torony. A toronyból 80 000 négyzetkilométeres területre sugároznak majd adásokat. Az építmény belsejében elhelyezett szolgálati felvonó 25 perc alatt ér fel a tetőpontig.

Tudományos érdekességek

TÍZMILLIÓ DOLLÁRÉRT SEM HAJLANDÓ ELADNI TALÁLMÁNYÁT

Sven Byström, svéd mérnök habozás nélkül visszautasította egy hatalmas olajkonszern tízmillió dolláros ajánlatát, amellyel meg akarta vásárolni a mérnök találmányát.

Sven Byström „bycosin" nevű anyag feltalálója. Az üzemanyaghoz keverve a bycosin tíz százalékkal csökkenti a fogyasztást és lehetővé teszi, hogy a nagyvárosok levegője megtisztuljon a füsttől és koromtól. A svéd mérnök 1953-ban találta fel ezt az anyagot, amelyet egyelőre kizárólag saját svédországi benzinállomásán árusít. A már 30 országban szabadalmaztatott bycosint a mérnök saját maga akarja nagyüzemileg előállítani.

(Schwizer Illustrierte)

ELEKTRONIKUS PROGNÓZIS 48 ÓRÁRA

A napokban megkezdte működését egy elektronikus meteorológiai berendezés, amely 48 órára készít prognózist. Az eddigi eljárásokkal a meteorológusok megbízható előrejelzéseket 12—18 óránál hosszabb időszakra nem tudtak készíteni. Az új elektronikus készüléket a párizsi meteorológiai intézet szerkesztette.

(Az „Arbeiter Zeitung"-ból)

AZ ANTARKTISZ TITKAI

Szovjet kutatók a Déli-sark keleti részén 30 ezer jéghegyet számoltak össze. A jéghegyek víztartalma körülbelül 15-ször annyi, mint a Volga medrében egy év alatt lefutó víztömeg.

(A „Volksstimme"-ből)

ÚJ KÁBEL AZ ÓCEÁNON ÁT

A tervek szerint 1964-ben már új tengeri kábel köti össze Japánt és az Egyesült Államokat. A kábelt 5500 tengeri mérföld hosszúságban feltetik le Tokió és Hawai között, két és fél milliárd jen költséggel. Az új koaxiális (közös tengelyű) kábel mindkét irányban 128 telefonvezetéket vesz fel. Ezáltal a jelenleg folytatható tengerentúli beszélgetések száma háromszorosára emelhető.

(A „Neue Tageszeitung"-ból)